

MUSIQA MADANIYATI DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA CHOLG'U IJROCHILIGINING METODIK ASOSLARI

M.Nabiyeva

Farg'ona davlat universiteti

Magistr

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqa madaniyati darslari samaradorligini oshirishda cholg'u ijrochiligining o'rni va uning metodik asoslari yoritilgan. Cholg'u asboblari orqali o'quvchilarda musiqiy tafakkur, ijodiy yondashuv va eshitish madaniyatini shakllantirish usullari tahlil qilingan. Dars jarayonida cholg'u ijrochiligining ta'limiy va tarbiyaviy samarasi misollar bilan ochib beriladi.

Kalit so'zlar: musiqa madaniyati, cholg'u ijrochiligi, metodika, samaradorlik, musiqiy tarbiya, pedagogik yondashuv

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИНСТРУМЕНТАЛЬНОГО ИСПОЛНТЕЛЬСТВА В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ УРОКОВ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

М. Набиева

Ферганский государственный университет

Магистр

Аннотация: В данной статье рассматриваются методические основы использования инструментального исполнительства для повышения эффективности уроков музыкальной культуры. Анализируются способы формирования музыкального мышления, творческого подхода и культуры восприятия у учащихся через игру на музыкальных инструментах. Подчеркивается образовательное и воспитательное значение инструментального исполнительства на занятиях.

Ключевые слова: музыкальная культура, инструментальное исполнительство, методика, эффективность, музыкальное воспитание, педагогический подход

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF INSTRUMENTAL PERFORMANCE IN ENHANCING THE EFFECTIVENESS OF MUSIC CULTURE LESSONS

M.Nabiyeva

Fergana State University

Master's Student

Annotation: *This article examines the methodological foundations of using instrumental performance to enhance the effectiveness of music culture lessons. It analyzes strategies for developing students' musical thinking, creative approach, and listening culture through playing musical instruments. The educational and pedagogical impact of instrumental performance in lessons is illustrated with examples.*

Keywords: *music culture, instrumental performance, methodology, effectiveness, music education, pedagogical approach*

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim jarayonida musiqa madaniyatining ahamiyati ortib bormoqda. Chunki musiqa insonning nafaqat estetik didini shakllantiradi, balki uning hissiy olami, tafakkuri, ijtimoiy xulq-atvori va madaniy dunyoqarashiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, umumta'lim maktablarida o'tkazilayotgan musiqa madaniyati darslarining samaradorligini oshirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Musiqa darslarining mazmunini boyitishda va o'quvchilarda musiqiy ko'nikmalarni shakllantirishda cholg'u ijrochiligi muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, dars jarayonida o'quvchilarni faol cholg'u ijrosiga jalb etish ularning musiqiy idrokini, eshituv xotirasini, ritmni his qilishini va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Bu esa o'z navbatida musiqa madaniyati fanining ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlariga erishishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur ishda musiqa madaniyati darslarida cholg'u ijrochiligi imkoniyatlaridan foydalanishning metodik asoslari, ularning o'quvchilarga ta'siri va samaradorlikka erishish yo'llari yoritiladi. Metodik yondashuvlar, amaliy misollar va tajribalar orqali mavzuning dolzarbligi asoslab beriladi. Zamonaviy pedagogika rivojlanishida san'at, ayniqsa musiqa madaniyati, o'quvchilarning har tomonlama barkamol bo'lib voyaga yetishida muhim rol o'ynaydi. Musiqa inson qalbini tarbiyalaydi, estetik dunyoqarashini

kengaytiradi, ruhiy va hissiy rivojlanishini ta'minlaydi. Shu bois, musiqa madaniyati darslarini yanada samarali tashkil etish bugungi kunda dolzarb masalaga aylangan.

Cholg'u ijrochiligi — bu nafaqat musiqiy ko'nikma va malakani shakllantirish usuli, balki o'quvchilarda eshituv madaniyati, intellektual va emotsional sezuvchanlikni rivojlantiruvchi kuchli vositadir. O'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini orttirish, ularda musiqiy tafakkur, estetik his-tuyg'u, badiiy dunyoqarashni shakllantirishda cholg'u asboblardan foydalanish samarali metod hisoblanadi.

Mazkur maqolada musiqa madaniyati darslarining mazmunini boyitish, dars samaradorligini oshirish maqsadida cholg'u ijrochiligidan foydalanishning metodik asoslari yoritiladi.

1. Musiqa madaniyati darslarining asosiy maqsad va vazifalari

Musiqa madaniyati darslarining asosiy maqsadi o'quvchilarga musiqiy bilim va ko'nikmalarni berish, ularni milliy va jahon musiqiy merosi bilan tanishtirish, ijodkorlik salohiyatini oshirishdan iborat. Darslar quyidagi vazifalarni bajaradi:

Musiqiy savodxonlikni shakllantirish (nota, ritm, melodiya, shakl);

Tinglov, tahlil qilish va his qilish qobiliyatlarini rivojlantirish;

O'zbek va jahon musiqa namunalarini qadrlashga o'rgatish;

Jamoadi ishlash, ijro va ishtirok madaniyatini tarbiyalash.

Bu vazifalarni samarali amalga oshirishda cholg'u ijrochiligi keng imkoniyat yaratadi.

2. Cholg'u ijrochiligining o'rni va ahamiyati

Cholg'u ijrochiligi o'quvchilarda quyidagi sifatlarni rivojlantiradi:

Musiqiy eshituvni: ohangni eshitish va takrorlash;

Ritmik sezuvchanlikni: ritmni aniqlash, zarbga mos h

Ijodiy tafakkurni: improvisatsiya, kompozitsiya asoslari;

Motorik harakatlarni: qo'l-oyoq harakatlari va barmoqlarni rivojlantirish;

Ansambl madaniyatini: jamoaviy ijroda mas'uliyatni his qilish.

Bu jihatlar musiqa darsining interaktiv va qiziqarli o'tishini ta'minlaydi. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda cholg'u bilan o'ynash, qo'shiq kuylash va ritmik mashqlar o'quvchilarning faol ishtirokini oshiradi.

3. Cholg'u asboblarning turlari va ularning ta'limdagi roli

Boshlang'ich sinf darslarida quyidagi cholg'u asboblari keng qo'llaniladi:

Perkussiya cholg'ulari: baraban, treska, tam-tam, kastanyet

Melodik cholg'ular: metallofon, ksilofon, pianino;

Nafasli cholg'ular (qisman): sibril, naycha, fleta

Torli cholg'ular (ilgarilab boruvchi bosqichlarda): dutor, rubob, gitara.

Bu asboblarning yordamida o'quvchilar nafaqat ohang va ritmni his qilishadi, balki milliy musiqa bilan ham yaqindan tanishadilar. Albatta! Quyida maqolangizni to'ldirish uchun qo'shimcha ma'lumotlar, xulosa, hamda foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatini taqdim etaman.

8. Cholg'u ijrochiligi orqali integrativ ta'lim yondashuvlari

Zamonaviy ta'limda integratsiya — fanlararo bog'liqlikni shakllantirish — asosiy tamoyillardan biridir. Musiqa darslarida cholg'u ijrochiligi orqali quyidagi fanlar bilan integratsiyalashgan ta'lim amalga oshiriladi:

Matematika: ritm va metrik o'lchovlar orqali hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirish ($1/4$, $1/2$, $3/4$);

Ona tili: qo'shiq matnlarini o'qish, talaffuz va ifoda orqali nutq madaniyatini oshirish;

Tarix: milliy cholg'ular tarixini o'rganish orqali tarixiy tafakkurni shakllantirish;

Texnologiya: cholg'u yasash texnologiyasi bilan tanishtirish;

Jismoniy tarbiya: ritmik harakatlar va musiqa bilan bog'liq mashg'ulotlar orqali koordinatsiyani yaxshilash.

Bu yondashuvlar orqali musiqa darslari boshqa fanlar bilan uyg'unlashadi va o'quvchilarni kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi.

9. Raqamli texnologiyalar va interaktiv vositalardan foydalanish

Raqamli texnologiyalar yordamida musiqa darslari yanada jonli, qiziqarli va interaktiv bo'ladi. Quyidagilarni darslarda qo'llash maqsadga muvofiq:

Virtual cholg'u ilovalari (piano, baraban, metallofon simulatsiyalari);

Musiqiy o'yinlar va mashqlar (kahoot, music theory apps);

Video darslar va ijro namunalari (YouTube orqali namoyish);

QR kodlar orqali qo'shiq matnlari yoki cholg'u mashqlari

Bu vositalar ayniqsa boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun motivatsiyani oshiradi va darsda faol ishtirokni ta'minlaydi.

Xulosa

Musiqa madaniyati darslarini samarali tashkil etishda cholg'u ijrochiligi eng muhim pedagogik vositalardan biri hisoblanadi. U:

O'quvchilarning musiqiy didi, eshituv va ritm sezgisini rivojlantiradi;

Ularning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, faol ishtirokini ta'minlaydi;

Jamoaviy ishlash, milliy qadriyatlarni anglash, ijodiy tafakkurni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi;

Raqamli texnologiyalar va integratsiyalashgan metodlar orqali ta'lim jarayonini boyitadi.

Shu sababli, har bir musiqa o'qituvchisi o'z metodikasini ishlab chiqishda cholg'u ijrochiligiga alohida e'tibor qaratishi, darslarda amaliy mashg'ulotlarga keng o'rin berishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abdullaeva D. Musiqa ta'limi metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
2. Toshmatov Z. Musiqa nazariyasi va solfedjio. – Farg'ona: FDU nashriyoti, 2021.
3. Karimova S. Bolalar musiqa tarbiyasining psixopedagogik asoslari. – Samarqand, 2019.
4. Ismatullayeva N. Boshlang'ich sinflarda musiqa darslarini tashkil etish metodikasi. – Toshkent, 2018.
5. Usmonova N. Musiqa darslarida interfaol metodlardan foydalanish. – Ilm sarchashmalari jurnali, 2020.
6. UNESCO report on arts education, 2021.
7. www.ziynet.uz – O'zbekistondagi ta'lim portali.
8. www.teachmusic.org – Musiqa ta'limi bo'yicha onlayn metodik materiallar.
9. www.musictechteacher.com – Musiqa faniga oid raqamli resurslar.
10. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi – musiqa fani o'quv dasturi va standartlari (2020–2024).